

„SLOVANSKA KNJIŽNICA“.

Snopič 2. V Gorici, 21. oktobra 1893. Cena 12 kr.

Pojdimo za njim!

Povest.

Poljski spisal Henrik Sienkiewicz.
Poslovenil Petrovič.

Angelj

Slika iz poljskega življenja;
spisal H. Sienkiewicz.
Poslovenil † Fran Gestrin.

Tiska in zalaga „Goriška tiskarna“ A. Gabršček v Gorici,
Gosposka ulica števil. 9.

~~IN = 219~~

imN = 030002191

1D = JP00PP32

I.

Kaj Septimij Cinna bil je rimski patricij.¹⁾ Svojo mladost je preživel v legijonih,²⁾ v surovem taborskem življenju. Potem se je vrnil v Rim, da bi se bahal s pridobljeno slavo ter lahkoživo užival s svojim velikim, dasi tudi že precej skrčenim imetjem, sladkosti svetá. In res užival je, dà, celó že preveč užival je vse, kar mu je moglo dajati veliko mesto. Noči je prebijał na gostijah v prekrasnih predmestnih letoviščih; po dnevu je obiskoval laniste,³⁾ pričkal se z govorniki v tepidarijah⁴⁾, kamor so se stekale spletke ne samó mesta Rima, marveč celega sveta. Bil je v jezdarnah, na tekališčih, pri bojih gladijatorjev⁵⁾, sredi grških piskačev, sredi trakijskih čarodejk, ali mičnih plesalk, pripeljanih z otokov Arhipelaga⁶⁾. Po materi so-

¹⁾ Patriciji bili so rimski plemiči, potomci ustanoviteljev in prvih prebivalcev Rima; oni so imeli vse predprave pred prostimi — plebejci. Dodatek uredništva.

²⁾ Legijoni so bili rimski vojni oddelki, ki so šteli 10 kohort (najmanj 3000 in največ 6000 mož) — Ur.

³⁾ Lanisti so bili rimski učitelji za borenje, učitelji gladijatorjev. — Ur.

⁴⁾ Tepidarije so bila rimska kopališča s toplo vodo. — Ur.

⁵⁾ Gladijatorji bili so pri Rimljanih izurjeni borilci, ki so skazovali svojo umetnost v glediščih. — Ur.

⁶⁾ Arhipelag zove se Egejsko morje med Grško in Malo Azijo, ker je v njem veliko otokov drug pri drugem. — Ur.

rodnik nekdam znanemu Lukulu, podedoval je po njem slast po okusnih jedilih. Na njegovo mizo nosili so grško vino, ostrige iz Napolja in različne redke reči dalnjih krajev. Vse, kar je bilo dobrega v Rimu, moral je imeti tudi Cinna. A on se je posluževal vseh teh dobrot ne kakor razbrzdan vojak, marveč kot razsoden patricij. Silil se je k prepričanju in bil je nemara prepričan, da čuti v sebi ljubezen do lepih umetnostij. Znal je govoriti o vsakej redkosti, kot veščak in ljubitelj, z brez-zobimi starci, okrašujočimi si za mizo svoje pleše z venci iz cvetic, po gostiji pa žvekočimi cvet heliotropa⁷⁾, da bi si pridobili na umeten način prijetno dišeče dihanje. Poznal je krasoto ciceronske dobe⁸⁾ in občudoval stihe Horacija ali Ovida⁹⁾. Vzgojen po atenskem govorniku govoril je gladko grški jezik; znal je na pamet cele odlomke iz Ilijade¹⁰⁾ in na gostijah mogel peti pesni Anakreonta¹¹⁾, dokler ni ohripel ali obležal brez zavesti. Seznanil se je toliko z modroslovjem, da je po-

⁷⁾ Heliotrop je neka cvetlica, kateri bi po slovenski rekli solčnica. — Ur.

⁸⁾ Ciceronska doba je dobila ime po slovečem govorniku Ciceronu, ki je neusmiljeno bičal tedanje rimske tirane, zlasti pa glasovitega Katilino. — Ur.

⁹⁾ Horacij in Ovid bila sta rimska pesnika. — Ur.

¹⁰⁾ Ilijada je sloveča junaška pesem starih Grkov. Druga taka pesem je Odiseja. — Ur.

¹¹⁾ Anakreon je grški pesnik, ki je zlagal vesele in poskočne pesmi. — Ur.

znal skladbo različnih umotvorov Ilijade. Poznal je mnogo sektarjev¹²⁾, ki mu pa niso bili všeč, ker je videl v njih nekako politiško stranko, a vrhu tega pedante¹³⁾, nasprotnike veselega življenja. Skeptiki¹⁴⁾ so često sedeli za njegovo mizo, sestavljajoč med promenami skled cele sisteme in oglašujoč se s polnimi kupicami v rokah, da nasladnost je umetnost, da smoter modrijanu mora biti pokoj smrti.

Cinna je poslušal vse to, toda ta govornica ni delala nanj globokega utisa. On ni priznaval nikakih načel in ni želel jih priznavati. Življenje je smatral za morje, na katerem po vodi buče viharji in za modrost je smatral to, znati obračati svojo ladjico takó, da je prosto plavala z vetrovi. Vrhu tega je imel v čislih široka pleča, kakoršna so bila njegova, zdrav želodec, kakor je bil njegov, krasno rimljansko glavo z orlovim nosom, kakoršna je bila njegova. Prepričan je bil, da z vsem tem je moči dobro živeti na svetu.

Ne pripadajoč po pravem k šoli skeptikov, bil je vendar skeptik v življenju in pri tem deloma

¹²⁾ Sektarji so pristaši ene sekte t. j. stranke, ki deluje za kake posebne nazore ali težnje. — Ur.

¹³⁾ Pedanti so ozkosrčni in v nazorih omejeni ljudje, nesposobni za prosteji vzlet človeške duše; a poleg tega so navadno polni nespametnih domišljij. — Ur.

¹⁴⁾ Skeptiki so bili posebna sekta ljudi, ki so dvomili o vseh modroslovskih in drugih naukih tedanje dobe. — Ur.

tudi epikurejec. V bogove ni veroval, niti v dobra dela, resnico in srečo. Veroval pa je v vedeževanje in njegovo radovednost so dražile tajne vere vzhoda. Sužnjim svojim je bil dober gospodar, dokler ga ni zgrabila nagla jeza. Mislil je, da življenje je velika vinska klet, ki je toliko dragocenejša, kolikor boljša so vina, ki se hranijo v njej, in radi tega je to svojo klet marljivo polnil z najboljšim vinom. On ni ljubil nikogar, ljubil pa je dokaj stvari, med katerimi so se posebno odlikovale njegova glava in njegove vitke patricijske noge.

V prvih letih svojega življenja ga je veselilo, da so se mu Rimljani čudili, kar se je tudi večkrat zgodilo. Konečno jelo mu je tudi to presedati.

II.

Naposled je prišel ob imetje. Pobrالی so ga upniki in Cinni je ostala samó utrujenost, kakor po nekakem težkem delu, mrzkost in še neka popolnoma nepričakovana stvar — nekak notranji nemir. Posluževal se je bogatstva, stregel ljubezni, kakor jo je pojmlil takratni svet, stregel nasladnostim, pridobil si bojno slavo, izpostavljal se nevarnostim, pojmlil bolj ali manj modrijanstvo, stopil v dotiko s poezijo in umetnostjo; mogel je reči, da je vzel od življenja vse, kar mu je le moglo dati. Toda navzlic temu zdelo se mu je

sedaj, da nečesa pogreša, in to celó poglavitne stvari. Sam pa ni znal, česa mu treba, in zamán si je lomil nad tem glavo. Večkrat je poskusil, izbiti si te misli iz glave, iznebiti se tega nemira — toda brez uspeha! Trudil se je, prepričati samega sebe, da življenje nima ničesar več in niti imeti ne more, toda takrat se mu nemir ni zmanjševal, temveč celó naraščal do take stopinje, da se mu je zdelo, da ga ni strah radi samega sebe, marveč radi celega Rima. Ob enem pa je zavidal skeptike in jih smatral za bedake, kajti oni so trdili, da pustoto je moči prav uspešno napolniti s praznoto. Zdeló se mu je, kakor bi se bila nahajala sedaj v njem dva človeka, od katerih si jeden norce brije nad lastnim strahom, drugi pa ga nehoté priznava popolnoma opravičenim.

Kmalu po izgubi imetja so vsled močnih rodbinskih vezij poslali Cinno za upravitelja v mesto Aleksandrijo, med drugimi tudi za to, da bi si v bogatej deželi nabral bogastva. Strah je sedel ž njim na ladijo v Brindizi in spremljal ga v Aleksandrijo. V Aleksandriji je Cinna mislil, da delo, novi ljudjé, nov svet, novi utisi odstranijo za zmiraj tega sovražnega tovariša, pa motil se je. Isto takó, kakor je zrno Demetre¹⁵⁾, pripeljano iz Italije na rodovitna tla Delte, vzrastlo še bujnejše, takó je tudi strah Cinne spremenil se iz grmiča v mo-

¹⁵⁾ Demetra bila je Rimljanom boginja poljedelstva.
— Ur.

gočno cedro in ta cedra je jela raztezati vedno bolj in bolj svojo senco na dušo aleksandrijskega poglavarja.

Spočetka je Cinna poskušal zadušiti nemir s takim življenjem, kakoršnemu je bil privajen poprej v Rimu. Aleksandrija je bila mesto nasladnosti, polna mičnih Grkinj s črnimi lasmi in belo kožo, katerej je egiptovsko solnce pridajalo zlatojantarsko barvo. V njih družbi iskal je Cinna miru,

Ko tudi to ni pomagalo, jel je misliti na samomor. Mnogo njegovih tovarišev je namreč takó končalo svoje življenje: ta se je ubil radi dolgega časa, drugemu je presedalo vsak dan jesti. Če je suženj držal meč dovolj krepko, je ena minuta končala vse. Cinna se je poprijel te misli, pa ko je bil namen že natančno določen, zabranijo mu izvršitev strašne sanje. Sanjalo se mu je, da se je peljal čez reko in da je na drugej strani videl svoj nemir v podobi shujšanega sužnja, ki se mu pokloni in reče:

„Hitel sem naprej, da bi te zopet našel“.

Cinna se je prestrašil prvokrat v svojem življenju, kajti razumel je, če že sedaj ne more misliti brez strahu o življenju za grobom, da strah tudi tjekaj pojde za njim.

Takrat je sklenil, stopiti v družbo modrijanov, katerih je bilo vse polno v Serapeju, misleč, da od njih dobi rešitev te uganke. Toda oni mu niso odkrili nič novega, marveč ga samó imenovali

„tu museiu“, kakor so vedno imenovali odlične in bogate Rimljane. Konečno je bila to le slaba tolažba in naslov modrijana, dar človeku, ki si ne more pojasniti tega, kar ga najhuje vznemirja, mogel se je pokazati Cinni kot ironija: toda mislil je, da nemara Serapej noče odkriti nakrat vse svoje modrosti in vsled tega še ni izgubil upanja.

Najznamenitejši med modrijani je bil blagorodni Timon Atenski, bogat človek in rimsk državlján. Že dolgo časa je živel v Aleksandriji, kamor je prišel, da bi se seznanil s tajnimi nauki Egipta. O njem so govorili, da v knjižnici ni bilo ni pergamenta ni listka, ki bi ga on ne bil prečital in da je bila v njem združena vsa človeška modrost. Poleg tega je bil še kaj prijazen in zgovoren človek. Cinna ga je takoj jel odlikovati med vsemi drugimi pedanti in komentarji: kmalu sta postala znanca, iz česar je nastalo naposled prijateljstvo. Mladi Rimljan se je čudil njegovej izurjenosti v jeziku in onej odločnosti, s katero je starec govoril o visokih predmetih, tičočih se namenov človeka in sveta. Vzlasti pa ga je dirnilo to, da se je v govorih Timona vselej kazala nekaka žalost. Naposled, ko sta se že dovolj seznanila, je Cinna večkrat poskušal, izvedeti od starega modrijana uzrok tej žalosti in ob enem odkriti mu svoje srcé. To se je konečno tudi zgodilo.

III.

Nekega večera sta sedela na morskem obrežju in živo razgovarjala se o selitvi duš; Cinna je prijel Timona za rokó ter mu odkrito priznal to, kar mu je grenilo življenje in radi česar je sklenil, seznaniti se z učenjaki in modrijani Serapeja.

„Moj poskus“, končal je svoj govor, „se je obnesel že vsled tega, da sem spoznal tebe, Timon, ker sedaj sem prepričan, da, če ti ne rešiš uganke mojega življenja, pa je ne reši noben drug človek.“

Timon je pogledal nekaj časa po mirni morskí gladini, katero je obsevala mesečna svitloba, ter rekel naposled :

„Si li videl, Cinna, krdela ptic, priletajočih semkaj na zimo pred severnim mrazom? Ali veš, česa iščejo v Egiptu?“

„Vém. Toplote in svitlobe“.

„Človeške duše tudi iščejo toplote, ki je ljubezen, in svitlobe, ki je resnica. Toda ptice vedó, kam jim je leteti za tem, kar jim je potrebno, človeške duše da letajo po pustinji, kakor v blodnji“.

„Nú, čemu pa, o blagorodni Timon, ne morejo najti poti?“

„Poprej je našla duša svoj mir v bogovih, sedaj pa je vera v bogove skopnela, kakor sneg na solncu. Potem so mislili, da jim bo modroslovje solnce resnice; sedaj, — tebi samemu je to

dobro znano — kakor v Rimu in akademiji, takó v Atenah in tukaj, sedé na njenih razvalinah, skeptiki, katerim se je zdelo, da so prinesli mir, v resnici pa so prinesli vznemirjenje, ker so zavrgli svitlobo in toploto, kar pomeni, pustiti dušo v temi, ki pa je nemir. In glej, držeč roké naprej, iščemo tipajoč izhoda“

„Kaj, ga-li tudi ti nisi našel“ ?

„Iskal sem ga, pa ne našel. Ti si ga iskal v nasladnostih, jaz v premišljevanju, pa naju obá obkoljuje enaka tema; torej znaj, da ne trpiš sam, v tebi trpi duša sveta. Povej, kedaj si prestal verovati v bogove“ ?

„V Rimu jih še časté javno in še nove dovažajo iz Azije in Egipta, toda vanje verujejo samó prodajalci zelenjadi, katero dovažaje v jutro iz dežele v mesto“.

„In oni sami so tudi mirni“.

„Isto takó, kakor oni, ki se tukaj priklanjajo mačkam“.

„Isto takó, kakor tisti, kateri kot sita zverčakajo samó spanca po obedu“.

„Nú, če je temu takó, se-li potem izplača živeti“ ?

„Ali pa mar mi vemo, kaj nam prinese smrt“ ?

„Kaka razlika je med teboj in skeptikom“ ?

„Skeptiki se pomirjajo s temo, ali se vsaj delajo, kakor bi se pomirjali, mene pa ta tema muči“.

„In ti ne vidiš rešitve.“

Timon molči za trenotek, potem pa odvrne tiho, nekako neodločno :

„Pričakujem je“.

„Od kod“ ?

„Ne vem“.

Potem upre glavo ob dlan in kakor pod uplivom tišine, ki je vladala na obrežju, začne govoriti šepetajočim glasom :

„Čudno, toda včasih se mi zdi, da, ko bi mi mogli biti samó to, kar mi znamo, in ko bi mi mogli biti samó to, kar smo, pa bi ne poznali nepokoja.... Takó se v bolezni tolažimo z upanjem na ozdravljenje.... Vera v Olimp in modroslovje ste umrli, toda zdravje mora biti druga resnica, katere mi še ne poznamo.

Dasi sam ni pričakoval, prinesli so ti govori Cinni ipak znatno olajšavo. Zaslišavši, da ni bolan on sam, marveč da boleha ves svet, čutil je, kakor bi se ž njegovih ramen zvalila ogromna teža ter se navalila na tisočero drugih ramen.

IV.

Od tega časa je prijateljstvo, ki je združilo Cinnó s starim Grkomí, postalo še temnejše. Često

sta obiskovala drug drugega, zamenjajoč svoje misli in svoj kruh na gostijah. Cinna bil je še premlad, da bi življenje ne imelo zanj nikakih mičnosti; in tako mičnost je on našel v Anteji, Timonovej hčeri.

Ona v Aleksandriji ni nič manj slovela nego njen oče. Oboževali so jo Rimljani, bivajoči v Timonovej hiši, oboževali Grki, oboževali modrijani Serapeja, oboževal narod. Timon je ni zapiral v ginekejo,*) kakor so bile zaprte druge ženske, marveč se marno trudil, da bi jo seznanil z vsem, kar je znal sam.

Ko je že prestopila prag otroških let, čitala sta skupaj grške, rimske in celó hebrejske knjige, kajti ona, bogato obdarovana od prirode in živeča v mnogojezičnej Aleksandriji, je prekrasno znala vse te jezike. Ona je bila tovarišica njegovim premissljevanjem, navzoča često pri besedah, katere so se tam prirejale ter često našla nit v zamotanih modroslovskih vprašanjih in še druge primorala slediti jej. Oče se jej je čudil in jo spoštoval. Poleg tega je Antejo obdajal venec tajnostij, dà, nekake svetosti, kajti imela je večkrat proroške sanje, v katerih so se ji odkrivale stvari, nevidne očem umrljivih ljudij. Stari modrijan jo je ljubil, kakor svojo dušo, in radi tega se je bal izgubiti jo. Ona mu je često govorila, da se ji javljajo v spanju

*) ženski oddelek v hiši.

nekaka sovražna bitja, nekaka čudna svitloba, o katerej ni znala, ali jej bo vir življenja ali smrti.

Doslej jo je obkoljevala samó ljubezen. Egipčani, bivajoči v Timonovej hiši so jo imenovali cvetko lotos, bržkone radi tega, ker so tej cvetici na bregovih Nila dajali božjo čast, a morda radi tega, ker, kdor jo je kedaj videl, je nikdar ni mogel več pozabiti.

Njena lepota bila je enaka njenej modrosti. Egipčansko solnce ni dalo potemneti njenemu licu, na katerem so se njega žarki skrivali v blesku biserja, skritega v lupini. Modra barva njenih očij te je spominjala reke Nila, in njen pogled izlival se je iz take daljave, kakor voda tajnostne reke. Ko jo je Cinna prvokrat videl in slišal, je, dospevši domov, hotel ji v svojem stanovanju postaviti v čast oltar in žrtvovati par belih golobov. Srečal je v svojem življenju že tisoč žensk, začevši od hčerk nadaljnega severa s svitlimi obrvmi in lasmi pšenične barve, ter končavši s hčerkami črnih numidijskih, toda nikdar še ni srečal take krasote, take duše. In kolikor pogosteje jo je videl, kolikor pogosteje slišal govoriti, kolikor bolj jo je spoznal, toliko bolj se ji je čudil. Časih je, on, ne verujoč v bogove, mislil, da Anteja ni Timonova hči, marveč hči nekakega bogá, na pol ženska, na pol pa brezsmrtno bitje.

Kmalu se je zaljubil vanjo z nepričakovano, močno, nepremagljivo ljubeznijo. Želel je, dobiti jo

samó radi tega, da bi se ji uklanjal. Pripravljen je bil dati za njo vso svojo kri, samó da bi jo dobil. Rajši bi bil ž njo berač, nego cesar brez nje. In kakor morski vihar zagrabi z nepremagljivo močjo vse, kar doseže, takó je tudi Cinnova ljubezen zgrabila njegovo dušo, srcé, misli, njegove dni in noči in vse, iz česar je obstajalo njegovo življenje.

Naposled je njegova strast prevzela tudi Antejo.

„Srečen Cinna!“ govorili so mu tovariši. „Srečen Cinna!“ ponavljal jo on sam sebi in ko se je naposled oženil ž njo, ko so njena božanstvena usta izrekla blažene besede: „Kjer bodeš ti, Cinna, tam bom tudi jaz“, tedaj se mu je zdelo, da njegova sreča bo kakor morje brez mére, brez vsake meje.

V.

Preteklo je leto in mlado Cinnovo ženo so še vedno smatrali pri domačem ognjišču za nekako božanstvo. Bila je možu zenica njegovega očesa, ljubezen, luč. Toda Cinna, primerjajoč svojo srečo z morjem, je pozabil, da morje ima svoj priliv in odliv. Anteje se je polastila grozna, nepoznana bolezen. Njene sanje so se spremenile v strašne prikazni, ki so jej glodale življenje. Ugasnilo jej je cvetoče lice in ostala samó prozorna biserna lupina; roke so se jej začele svetiti, oči so se ji

globoko udrle in lice je vedno bolj in bolj bledelo, takó bledelo, da je bilo blede, kakor lice mrliča. Zapazili so, da so jastrebi začeli krožiti nad Cinnovo hišo in v Egiptu se je to smatralo za napoved smrti. Prikazni so postajale vedno strašnejše. Ko je opoludne zalilo solnce ves svet z belo svetlobo in pogreznilo mesto v molčanje, se je Anteji zdelo, da čuje okrog sebe urne korake nekakih nevidnih bitij, a v zraku pred njo se je pojavljala suha, zarumenela glava mrtveca, gledajoča na njo s črnimi očmi. Te oči so se takó uporno upirale va-njo, kakor bi jo vabile, naj gre nekam, v neki mrak, poln tajnosti in straha. Teló Anteje je jelo trepetati, kakor bi imela mrzlico, njeno lice je bledelo ter se pokrivalo s kapljami hladnega znoja, in to oboževano bitje domačega ognjišča se je spremenilo v slabotno, preplašeno dete, pritiskajoče se na mozeve prsi ter ponavljajoče z bledimi ustnicami:

„Reši me, Kaj! Brani me!“

In Kaj bi bil planil na vsako pošast, kakoršna bi le mogla prilezti iz podzemlja Persefone, toda zamán je upiral svoj pogled v daljavo. Naokrog, kakor vsikdar o poludne, bilo je prazno. Bela svetloba je zalivala mesto; morje je kar kipelo od solnca in v tišini si slišal samó krik jastrebov, krožečih nad hišo.

Prikazni so se pojavljale vedno pogosteje in pogosteje ter naposled postale skoro vsakdanje. Proganjale so Antejo tudi na prostem, kakor v so-

banah. Cinna je po nasvetu zdravnikov dal poklicati godce, da bi zaglušili šum, ki ga delajo nepoznana bitja. Toda tudi to se je pokazalo brezuspešno: Anteja je slišala šum sredi glasov godbe, in ko se je solnce popelo toliko visoko, da je senca ležala človeku pri nogah, takrat se je v ozračji, trepetajočim od vročine, pokazalo lice mrtveca in gledajoč Antejo s steklenimi očmi jih tiho obračalo nazaj, kakor bi hotelo reči:

„Pojdi za menoj!...“

Časih se je Anteji zdelo, da se ustnice mrtveca lahko premikajo; drugokrat je opazila, da lezejo iz njih črne in ostudne muhe in leté po zraku proti njej. Sama misel na to prikazen jo je napolnila z grozo in naposled je postalo življenje za njo taka strašna muka, da je prosila Cinno, naj jo ubije, ali naj ji dá piti strupa.

A on je uvidel, da nikdar ne bo imel moči za to. Zmožen je bil s svojim mečem porezati vse svoje žile, toda ubiti je ni mogel. Ko si je predočeval, da bi ta draga njena glava bila zanj mrtva, z zakritimi očmi, polna hladnega mirú, in te prsi, prebodene ž njegovim mečem, je čutil, da mora zblazniti poprej, nego bi mogel izpolniti jej prošnjo.

Neki grški zdravnik mu je dejal, da se Hekata javlja Anteji, in ta nevidna bitja, katerih šum je strašil bolnico, pripadajo k spremstvu božanstva. Dejal je, da za Antejo ni rešitve, kajti kdor je enkrat videl Hekato, ta mora umreti.

Takrat je Cinna, še pred kratkim posmehujoč se veri v Hekato, daroval jej žrtvo. Toda žrtva se je pokazala brezuspešna in družega dne o poludne so grozne oči zopet gledale na Antejo.

Poskušali so, zakrivati ji glavo, toda ona je videla glavo mrtveca skozi debelo pokrivalo. Ko je sedela v temni sobi, je to lice gledalo na njo s stene, razsvitljuje temo s svojim belim bleskom.

Na večer je bolnici odleglo. Takrat je tako trdo zaspala, da se je Cinni in Timonu večkrat zdelo, da se več ne prebudi. Kmalu je oslabela takó, da ni mogla več sama hoditi, radi česar so jo nosili v nosilnicah.

Cinni se je vrnil prejšnji strah v stokrat večji meri ter ga popolnoma zlomil. Bal se je za Antejino življenje in v tem trenutku ves začuden čutil, da njena bolezen ima tajno zvezo s tem, o čemur sta nekdam govorila s Timonom. Morda je mislil takó tudi stari modrijan, toda Cinna se je bal in ni hotel ga uprašati o tem. A med tem je bolnica venela, kakor cvetica, v koje posodo se je ugnjezdil strupen mrčes.

Cinna pa, dasiravno brez upanja, je storil vse, da bi jo rešil. Najpoprej jo je peljal v puščavo blizo Memfisa, pa, ker je prebivanje v senci piramid ni rešilo strašnih prikaznij, vrnil se je v Aleksandrijo ter pripeljal k bolnici vražarice in čarovnice, zaklinjajoče bolezni, in različne vrste drugih brezcestnih goljufov, ki z zdravljenjem zlorabljuje člo-

veško lahkovernost. Ker ni vedel nič boljšega, poslužil se je tudi tega sredstva. V tem času pa je dospel v Aleksandrijo znamenit zdravnik žid Jožef, sin Koze. Cinna ga je brez odloga pripeljal k ženi in upanje se je za trenotek vrnilo v njegovo srcé. Jožef, ne verujoč v grške in rimske bogove, je odločno zavrnil basen o Hekati. Pripuščal pa je, da so nekaki duhovi dobili oblast nad bolnico, ter svetoval, zapustiti Egipt, kjer so poleg duhov mogli imeti škodljiv upliv na zdravje mijazmi močvirnate Delte. Svetoval je Cinni — morda za to, ker je bil sam žid — odpraviti se v Jeruzalem, v ono mesto, kamor duhovi nimajo pristopa in v katerem je zrak suh in zdrav.

Cinna je toliko rajši ubogal njegov nasvet, ker je bil v Jeruzalemu takrat za poglavarja njemu poznan pokrovitelj Poncij; čegar predniki so bili gojenci Cinnove hiše.

Ko sta prišla v Jeruzalem, ju je Poncij sprejel z razprostrtima rokama in dal jima v stanovanje svoj lastni poletni gradič, postavljen ne daleč za mestnim obzidjem. Toda upanje na Antejino ozdravljenje se je Cinni skadilo še pred dohodom v Jeruzalem. Lice mrtveca je zrlo na Antejo celó na ladjinem krovu in po dohodu v naznačen kraj je bolnica vsak dan z enakim smrtnim strahom pričakovala poludneva, kakor poprej v Aleksandriji.

Tako so jima tekli dnevi v stiski, strahu in pričakovanju smrti.

VI.

V letovišču je navzlic zavesam za senco in navzlic zgodnjemu času bilo jako vroče, kajti pomladansko solnce je prepeklo mramor; toda ne daleč od hiše je rastlo staro, košato figovo drevo, razpróstirajoč daleč na okrog svoje veje. Pod njim na prostem zraku čutilo se je pihljanje vetra in tam pod drevesom je Cinna ukazal postaviti s hijacinti in cvetjem jablane ozaljšane nosilnice, v katerih je počivala Anteja. Potem je sedel k njej, položil svojo rokó na njene roke, bele kakor alabaster, ter jo uprašal:

„Ali ti je bolje, predraga“?

„Bolje“, je odvrnila Anteja s slabim glasom.

Oči so se ji zaprle, kakor bi se je polotila dremota. Nastalo je molčanje, samó vetrič je pihljal po vejah figovega drevesa, da se je vedno utrinjal rumenkasti solnčni žar, prodirajoč skozi listje.

Bolnica odpre oči.

„Kaj“! spregovori „ali je res, da se je v tej deželi prikazal modrijan, ozdravljajoč bolnike“?

„Oni imenujejo táke ljudi preroke“, odvrne Cinna. „Slišal sem o njem in ga hotel pozvati k tebi, pa pokazalo se je, da je bil le sleparsk čudodelnik.

Poleg tega je postopal proti tukajšnjemu sve-tišču in proti zakonom te dežele, radi česar ga je poglavar obsodil v smrt in danes bo križan“.

Anteja je pobesila glavo.

„Tebe ozdravi čas“, reče Cinna, opazivši žalost, ki se je prikazala na njenem licu.

„Čas služi smrti, a ne življenju“, odvrne ona tiho.

In znova nastane molk. Naokrog so kakor poprej utrinjali se solnčni žarki, izpod skal so prilezle drobne kuščarice ter se šle gret na solnce.

Cinna je sedaj pa sedaj ogledoval Antejo in na tisočkrat mu je že po glavi švignila žalostna misel, da že ni več sredstev za njeno rešitev, da ni več iskre upanja in da ta oboževana ženska kmalu postane mrlič in pest pepela v katakombah.

Vsaj že sedaj, ležeča tukaj z zaprtimi očmi, sredi cvetic na nosilnici, bila je videti prej podobna mrliču nego živemu človeku.

„Pojdem tudi jaz za teboj“, dejal si je v duhu Cinna.

Med tem začuje, da se bližajo od nekod koraki. Antejino lice je obledelo, poluodprta usta so urno dihala, prsi jele so se hitro dvigati. Nesrečna mučenica je bila prepričana, da se ji bliža tolpa nevidnih bitij, ki navadno hodijo pred glavo mrtveca. Toda Cinna jo prime za roko ter jame jo miriti.

„Anteja ne straši se; te korake čujem tudi jaz“. In čez minuto pristavi:

„Poncij prihaja k nam“.

Zares, na onem stezinem ovinku se prikaže Poncij Pilat; spremljala sta ga dva sužnja. Bil je

že postaran človek, okroglega, ogoljenega lica, poln umetne resnobe, a ob enem tudi kaj dolgočasen in pust.

„Pozdravljam te, blagorodni Cinna, in tudi tebe, oboževana Anteja“, reče stopivši v drevesno senco. „Po hladnej noči imamo danes kaj topel dan: da bi le bil plodunosen za naju, pa tudi na zdravje Anteje naj upliva takó dobro, kakor hijacinti in cvetje jablan, ki dičijo njeno nosilnico“.

„Mir s teboj“! odvrne Cinna.

Poncij sede na odlomek skale, pogleda Antejo, molcé nagrbanči čelo ter reče:

„Samota rodi žalost in bolezen: sredi ljudij ni prostora strahu; radi tega dajem vama ta-le svet. Na nesrečo tukaj v Antijohiji ali Cezareji ni iger, ni tekališč, in če bi se tako osnovalo, bi ga jeruzalemski bedaki že drugi dan razdrli. Tukaj čuješ samó besedo: „Zakon“ in temu zakonu dela nasprotje vse. Rajši bi bil v Skitiji, nego. . . .“

„Ti si hotel nekaj povedati, Pilat“?

„Res, zašel sem na stran. Dolg čas je tega kriv. Rekel sem, da sredi ljudij ni prostora strahu. Takó tudi vidva lahko imata danes gledišče. V Jeruzalemu mora človek zadovoljen biti z malim, neobhodno potrebno pa je, da bi Anteja bila opoludne sredi ljudij. Danes umrjejo na križih tri osebe. Bolje je to, nego nič. Vrhu tega so se radi velikonočnih praznikov sešli od vseh krajev ljudjé.

Lahko se jih nagledata. Zaukažem, dati vama izvrsten prostor blizo križev. Nadejam se, da bodo obsojenci junaško umirali. Jeden njih je kaj čuden človek; rekel je, da je Sin Božji. Krotak je, kakor golob, in zares ni zakrivil nič takega, za kar bi ga bilo treba kaznovati“.

„A ti si ga vendar obsodil v smrt“?

„Jaz sem nasprotno hotel, rešiti ga, toda ose, letajoče iz gnezda tukajšnjega svetišča, niso prestale pikati me. Oni že tako pošiljajo čez me pritožbe v Rim. Vrh tega pa tukaj ne pojde za življenje rimskega državljana“.

„Obsojenec ne bo trpel radi tvojega ravnanja manjših muk“.

Pilat ne odgovori na to opomnjo, a čez nekaj časa jame govoriti, kakor sam sebi:

„Jedne reči ne morem trpeti — skrajnosti. Na tak način je moči pripraviti me za ves dan ob dobro voljo. Zlata srednja pot, te se je treba vsikdar držati. A med tem ni na svetu kotička, kjer bi to pravilo imelo manj veljave, nego tukaj. Kakó mene to muči! Kakó muči! V ničemur ni pokoja, v ničemur ravnotežja, ni v prirodi, niti pri ljudéh. . . Sedaj, na primer, je pomlad, noči so hladne, a po dnevu je takó vroče, da je nemogoče stopati po kamenji. Poldan še ne bo kmalu, pa pogledjte, kaj se godi! Kar se tiče ljudij, je bolje, ne govoriti o tem. Jaz živim tukaj le radi tega, ker sem primoran. Evo, zopet sem zagazil na stran. Torej

vesta kaj? Pojdita pogledat, kakó jih bodo križali. Prepričan sem, da Nazarenc bo hrabro umiral. Ukazal sem ga bičati, upajoč, rešiti ga na ta način smrti. Nisem tak surovež. Ko so ga topli, bil je potrpežljiv, kakor jagnje, ter je blagoslovljal národ. Ves oblit s krvjo je dvignil oči kvišku ter molil.

To je res najčudovitejši človek, kar sem jih videl kedaj v življenju. Radi njega mi ni dala žena ni minute pokoja. „Ne pusti umreti nedolžnemu“, prosila me je. Tudi jaz sem to hotel. Dvakrat sem to poskusil, obrnivši se k tem brezumnim nape-težem — višjim duhovnikom in k tem poganskim prostakom. Oni pa so mi odgovorili enoglasno, odpiraje usta do ušes :

„Križaj ga !

„In ti si odjenjal“ ! omeni Cinna.

„Ko bi ne bil odjenjal, bili bi se v mestu začeli neredi, jaz pa sem radi tega tukaj, da vzdr-žujem mir. Primoran sem, izpolniti svojo dolžnost. Jaz ne trpim skrajnosti in pri tem sem že na smrt utrujen, pa radi splošne blaginje sem rajše žrtvoval življenje enega človeka, vzlasti ker je ta človek nepoznan in se nihče ne poteguje za-nj. Toliko slabeje zanj, ker ni Rimljan“.

„Solnce ne sije samó nad Rimom“, omeni Anteja.

„Oboževana Anteja“, odvrne Pilat, „jaz bi ti lahko odgovoril, da na vsej zemlji sije solnce rimski očetnjavi, kateri je treba posvetiti vse, a

med tem neredi izpodkopujejo naš upliv. Pred vsem pa te prosim, ne zahtevaj, da naj spremenim sodbo. Tudi Cinna ti lahko pové, da je to nemogoče in da sodbo, enkrat izrečeno, more spremeniti samó cesar. Jaz tega ne morem storiti, ko bi tudi hotel. Ni li res, Kaj* ?

„Da“.

Na Antejo so napravile te besede očividno neprijeten utis in, misleč nemara ná-se, reče :

„To torej znači, da je mogoče trpeti in umreti brez krivde?“.

„Nedolžnih ljudij ni“, odvrne na to Pilat. Ta Nazarenc ni zakrivil nič hudega in radi tega sem jaz, kot poglavar, umil si roké. Toda kot človek jaz zametujem njegov nauk. Jaz sem nalašč dolgo besedoval ž njim, želeč izvedeti vse, pa sem se prepričal, da propoveduje nečuvvene reči. Takó ni mogoče ! Svet se mora podvreči zapovedim uma.

Nihče, na primer, ne taji, da so potrebna dobra dela, tudi jaz ne tajim tega. No le sektarji učé samó, da je treba nadlogo prenašati potrpežljivo. vsekako pa ne zahtevajo, da bi se človek odpovedal vsemu, začensí z imetjem in končavši z obedom. Povej Cinna, ti si razsodon človek, kaj bi si ti mislil o meni, ko bi jaz tebi nič meni nič dal to hišo, v katerej stanujete, capinom ? On pa trdi pri tem, da vse ljudi je treba enako ljubiti : žide takó, kakor Rimljane ; Rimljane takó, kakor Egipčane ; Egipčane takó, kakor zamorce in takó dalje.

Priznam ti, on me je uznemirjal. V trenutku, ko mu je šlo za življenje, držal se je takó, kakor bi se to ne tikalo njega; učil je ljudi in molil. Moja dolžnost ni, rešiti njega, ki za svojo rešitev ne mara. Kdor ne more nadvladati sam sebe, ta je po mojem mnenju slab človek. Pri vsem tem pa se je še imenoval Sina Božjega, izpodkopaval osnove, na katerih počiva red in s tem pohujševal národ. V duši svoji lahko misli, kar se mu ljubi, toda odkrivati ne smé svojih mislij. Kot človek se jaz upiram njegovemu nauku. Če jaz, na primer, ne verujem v bogove, je to moja stvar. Sicer pa jaz priznavam, da je vera neobhodno potrebna za priproste ljudi. Konji morajo biti upreženi, dobro upreženi. Naposled Nazarencu smrt ne more biti strašna, ker je trdil, da ustane od mrtvih“.

Cinna in Anteja se začudeno pogledata.

„Ustane od mrtvih“ ?

„Dá — in sicer tretji dan po svoji smrti. Takó vsaj trdé njegovi učenci. Njega samega sem pozabil uprašati to. Vrhu tega pa je tudi vse jedno: smrt namreč oprosti človeka, izvršiti svoje obljube. Če bi tudi ne ustal, bi ipak ne zgubil nič od tega, kajti po njegovem nauku začne prava sreča še le po smrti z večnim življenjem. Govoril je o tem takó prepričevalno, kakor bi znal to za gotovo. V njegovem raji je svitlejše, nego na tem podsolčnem svetu, in kdor tukaj največ trpi, ta

gotovo pride vanj, a samó eno je potrebno: ljubiti in ljubiti“.

„Čuden nauk“ ! omeni Anteja.

„A tolpa ti je kričala : Križaj ga !“ ? upraša Cinna.

„Znajta, jaz se temu ne čudim. Duša tega národa je sovraštvo, kajti kaj, razven sovraštva, more zahtevati križ za ljubezen“ ?

Anteja si otre čelo s shujšano roko.

„In on je prepričan, da je moči živeti in biti srečen po smrti“.

„Radi tega ga tudi ni strah pred križem in smrtjo“.

„Kakó bi bilo to dobro, Cinna“ !....

„Minuto pozneje ona iznova upraša :

„Odkod neki vé to“ ?

Pilat mahne z roko :

„Pravi, da vé to od Očeta vseh ljudij, kateri je židom to, kar je nam Jupiter, samó s tem razločkom, da je po besedah Nazarenca on sam edin in usmiljen“.

„Kakó bi bilo to dobro, Kaj!“ ponoví bolnica.

Cinna odpre usta, kakor bi hotel nekaj reči, pa umolkne in razgovor utihne. Poncij je očividno premišljeval „čuden“ nauk Nazarenca, kajti majal je z glavo in ramami. Potem pa ustane ter se poslovi.

Nakrat pa reče Anteja:

„Kaj, pojdiva pogledat tega Nazarenca“.

„Le požurita se“, svetuje jima odhajajoč Pilat, „sprevod bo kmalu na poti“.

VII.

Jasen in svitel dan se je jel opoldne kazati. Od severo-vzhodne strani so se začeli valiti temni oblaki, kakor bi naznanjali nevihto. Tu pa tam se je med njimi še videlo plavkasto nebó, toda lahko je bilo uvideti, da se ti kosovi čistega nebá kmalu skrijejo in da oblaki zakrijejo ves nebesni obok. Sedaj je osvitljevalo solnce njih vrhove z ognjem in zlatom. Nad mestom in njegovo okolico se je še razpenjal obsežnejši kos jasnega nebá, a vetra ni bilo.

Na visokem griču, imenovanem Golgata, so se tu pa tam videle tolpe ljudij, ki so hitele tjakaj pred sprevidom. Solnce je razsvitljevalo ta širck, pust, žalosten in neploden kraj. Na njegovem eno-obraznem sivkastem površiju si videl tu pa tam samó črne razpokline, toliko črnejšje, kolikor svit-lejšje je obsevalo solnce to skalovje. V daljavi so bili videti višji griči, isto takó prazni, ki pa so se ti zdeli mičnejši radi daljave. Niže med mestnim obzidjem in Golgato ležala je nekoliko manj pusta, tu pa tam nekoliko skalnata dolina. Tam iz raz-poklin, v katere je bilo nanešeno nekoliko plodne prsti, rastle so fige, z redkim in osmojenim listjem. Ponekje si opazil hiše z ravnimi strehami, kakor

kaka lastovičja gnjezda, prilepljena k skalam, in ta bivališča, osvitljena s solnčnimi žarki, predstavljala so se iz daljave kakor nekaki beli grobovi. Sedaj pa je vsled praznika in vsled deželanov, prišedših v mesto, blizu mestnega obzidja bilo videti dokaj šotorov in letovišč, iz katerih se je naredil cel tabor, poln ljudij in velblodov.

Solnce se je pomikalo vedno više in više po nebesnem prostranstvu, nepokritem še z oblaki. Približal se je čas, ko je navadno na teh višinah zavladalo gluho molčanje, kajti vse, kar je bilo živega, je odšlo v mesto, ali pa v sence razpoklin. Še sedaj, ne gledé na nenavadno oživljenje, je nekak žalosten mrak ležal na tej pokrajini, kjer se leskeči solnčni žarki niso sipali na zelenje, marveč na sivkasto kamenito prostranstvo. Šum dalnjih glasov, doletavajoč od mestnega obzidja, se je tukaj spreminjal kakor v šepet valov, ki ga požira tišina.

Posamezne tolpe národa, že od jutra čakajoče na Golgati, so obračale glave proti Jeruzalemu, od koder bi imel zdaj pa zdaj priti sprevod. Prikazale so se nosilnice Anteje, spremljane z nekolikimi vojaki, katere je poslal Poncij, da bi jim delali pot sredi tolpe in branili jo razžaljenja od fanatične tolpe, sovražee Rimljane. Za nosilnicami pa sta šla Cinna in stotnik Rufil.

Anteja se je kazala dokaj mirnejša ter ni kazala strahú pred približajočim se poludnevom z groznimi prikaznimi. To, kar je govoril Poncij o

mladem Nazarencu, je prevzelo njene misli, da je pozabila na svoje tužno stanje. Za njo je bilo to nekaj tujega, česar ni mogla razumeti. Tedanji svet je videl mnogo ljudij, umirajoče takó mirno, kakor ugašajo drva na pogašenem ognjišču. Nù, to je bil mir hrabrosti, ali modroslovskega nazora o neizprosni neobhdonosti zamembe svitlobe s temo, resničnega življenja z nekako mračno, neomejeno meglo. Nihče doslej ni blagroval smrti, nihče ni umiral z nedvornim prepričanjem, da samó za grobom se začinja pravo življenje, takó polnim sreče in brezkončnosti, kakoršno zamore dajati samó vsemogoče in večno bitje.

A oni, katerega imajo križati, je govoril o tem, kakor o nekakej nedvombenej resnici. Ta nauk ni samó prevzemal Anteje, marveč se ji kazal kot edino sredstvo za olajšanje in nádo. Vedela je, da mora umreti in radi tega jo je prevzela neskončna žalost. Kaj je bila njej smrt? Po mnenju Cinne, po mnenju očeta, po občutkih sveta in ljubezni, je bila to nekaka puščava, hlad, mrak. In čim bolje se ji je godilo v življenju, tem večja je morala biti njena žalost. Ko bi se smrt dala vsaj za nekaj uporabiti, ko bi bilo mogoče vzeti s seboj vsaj spomine ljubezni, sreče, koliko rajša bi potem umrla!

In sedaj, ko že ničesar ni pričakovala od smrti, je slišala, da smrt ji more dati vse. In kdo je oznanjeval to? Nekak čuden človek, učitelj, pre-

rok, modrijan, propovedujoč ljudem ljubezen kot najpotrebnejše dobro delo, blagoslavljajoč jih, ko so ga bičali, in katerega bodo sedaj za vse to celó križali. Anteja je mislila: Čemu je učil takó, če mu v plačilo za to dajejo križ? Nekateri so hrepeneli po vladi — On je ni hotel; drugi po bogastvu — On je ostal berač; tretji so želeli palač, gostij, zabav, vozov, ozaljšanih z biserji in s slo-novo kostjo — On je živel kakor pastir, On je propovedoval ljubezen, usmiljenje, revščino, torej on ne more biti hudoben, ne more biti goljuf. Če je on govoril resnico, pa bodi blagoslovljena smrt kot konec pozemskega trpljenja, kot promena slabe sreče za boljšo, kot luč za ugašajoče oči, kot krila, s katerih pomočjo odleti človek v večno radost. Sedaj je Anteja razumela, kaj je pomenila obljuba ustajenja od mrtvih.

Misli in srcé revne bolnice so se z vsemi močmi navezale na novi nauk. Spomnila se je besed očeta, ponavljajočega večkrat, da samó nova resnica more osvoboditi človeške duše mraka in verig“. In glej jo, to novo resnico! Ona je premagala smrt in prinesla rešitev. Anteja se je takó zaglobila v te misli, da Cinna danes po mnogih dneh ni opazil na njenem licu strahú pred nasto-pajočim poldnevom.

Naposled se je spreved jel pomikati od mesta proti Golgati, kateri je bilo moči izvrstno videti z višine, na katerej je stala Anteja. Tolpa bila je

velika, ki se je pa nekako izgubila na obsežnem kamenitem prostranstvu. Iz odprtih mestnih vrat pa so vrela vedno nova krdela, katerim so se na poti pridružili óni, ki so čakali sprevoda za obzidjem Jeruzalema. S početka so šli v dolgej vrsti, potem pa se je vrsta razkropila, kakor reka, stopivša iz struge. Na obéh straneh sprevoda je letalo obilno otrok. Sprevod se je bliščal v različnih barvah od belih možkih pokrival do modrih in sivkastih ženskih robcev. V sredi so bili videti oklepi in orožje rimskih vojakov. Šum različnih glasov se je slišal od daleč ter postajal vedno glasnejši. Naposled je došel sprevod prav blizo in oni, ki so šli spredaj, so se jeli popenjati na višino. Krdela so hitela naprej, da bi zavzela najugodnejše prostore ter takó videla muke, radi česar je oddelek vojakov, spremljajoč obsojence, ostajal vedno bolj zadi. Prvi so pritekli otroci, zlasti dečki, na pol nagi, samó z opasanimi bedri, s kratko ostriženimi lasmi, zarujavelega lica in modrih očij. Z divjim krikom so začeli krhati od skal kamenje, da bi ga lučali v obsojence. Za njimi se privalé prostaki različnih národov. Lica so jim gorela vsled hoje in nestrpnega pričakovanja. Na nobenem ni bilo videti sledú sočutja. Hripavi glasovi, neizmerna množina besed, izgovorjenih z različnimi usti, surovost in urno gibanje čakalcev, vsemu temu se je Anteja čedalje bolj čudila, dasi je bila privajena v Aleksandriji živahnosti Grkov. Ljudjé

so govorili tukaj med seboj, kakor bi se hoteli vsak hip spopasti: kričali so, kakor bi drli kožo ž njih in bi se hoteli rešiti.

Centurij Rupil, približavši se k nosilnicam Anteje, ji je z mirnim, pokornim glasom pojašnjeval to in ono, a med tem so se iz mesta sipale neprestano nove tolpe. Gneča je postajala vsako minuto večja. Tu si videl bogate jeruzalemske meščane, prazniško oblečene, ki so se odstranjevali od capastih krdel iz predmestja. Dokaj je bilo tudi prišlecev z dežele, ki so došli na praznike v mesto. Videl si ratarje, opasane z mehovi, pastirje z dobrodušnimi in čudečimi se obrazi, oblečene v kozje kože. Med moškimi so šla krdela žensk, pa ker bogate ženske niso hodile rade iz hiš, videl si tukaj največ prostakinj, kmetic ali kričeče opravljenih pouličnic z ozalšanimi lasmi, pobarvanimi obrvmi in nohtovi, že od daleč duhtečimi od vonjav.

Naposled je dospel tudi zbor duhovnikov in v sredi njega starel Anna s Kajfežem, pokrit z dvorogato kapo in s pozlačeno ploščo na prsih. Ž njima so šli v vrsti različni farizeji, kakor: „vlačilci nog“ — namreč ti, ki so nalašč butali z nogami ob vsako oviro, katero so srečali; „krvava čela“, razbijajoča si jih ob zidovje in „grbove“, pripravljene, vzeti ná-se težo grehov vsega mesta. Mračna ravnodušnost in hladna zloba ste jih delile od navadne tolpe priprostega národa

Cinna je gledal na to mravljišče s hladnim licem, kakor človek, pripadajoč k gospodujočej vrsti, Anteja pa — z začudenjem in strahom. V Aleksandriji je živelo mnogo židov, toda tam so bili že na pol Grki, tukaj pa jih je prvokrat videla take, kakor jih je opisal Pilat in kakoršni so bili v svojem domačem gnezdu. Mlado Antejino lice, na katero je smrt že pritisnila svoj pečat, njena oseba, spominjajoča te poprej sence nego človeka, vzbujala je pozornost vseh. Vzlasti so jo pazljivo ogledovali vojaki, kolikor so jim to dopuščale nosilnice; toda nestrpnost in sovraštvo do tujcev ste bile tukaj tolike, da v nobenih očeh ni bilo opaziti sočutja, pač pa si opazil v njih veselje, da ta žrtva ne uide smrti. Še le sedaj je Anteja spoznala, čemu so ti ljudje zahtevali smrt preroka, propovedujočega ljubezen.

In Nazareneec je takój postal njej nad vse mil in drag. On bo moral umreti — takó tudi ona. Njega po izgovorjenej obsodbi ničesar več ni moglo rešiti — a tudi nad njo je bila že izrečena obsodba. Antejji se je zdelo, da njiju obá druží bratstvo nesreče in smrti. Samó on je šel na križ z vero v prihodnje življenje, ona pa doslej še ni imela te vere in je prišla sedaj semkaj, da jo zajame v njegovem pogledu.

Nakrat pa se začuje močan šum in žvižganje, a potem je vse utihnilo. Anteja je razločno slišala žvenket orožja in težke stopinje prihajajočih tolp,

ki so se kmalu potem prikazale izza ovinka in jele stopati mimo nosilnic.

Spredaj, na stranéh in zadi so hodili z enakomernimi koraki vojaki, na sredi pa so bile videti tri povprečnice križev, katere, zdelo se je, so se pomikale same, ker so jih nesli ljudje, sključeni pod težo. Lahko si je bilo misliti, da med temi tremi nosilci križev ni bilo Nazarenca, kajti dva sta bila podobna razbojnikom, tretji pa je bil že prileten, priprost kmet, kojega so vojaki primorali nesti križ. Takó je tudi zares bilo, kajti prerok, padši tretjič pod križevo težo, ga ni mogel več dalje nositi. Hodil je sedaj za križi, spremljevan od dveh vojakov. Oblečen je bil v rudečkast plašč, a na čelu se mu je videl trnjevenec, izpod katerega je kapala kri. Nekatere kaplje so tiho tekle po licu mučenika, druge pa so se strjevale pod vencem, kakor jagode divje rože, ali zrna koravd. Bil je bled; hodil je počasi, omahujoč s slabimi koraki. Sredi krika in žvižganja hodil je utopljen v globoke misli, kakor bi bil že odtrgan od zemlje, kakor bi ne slišal več sovražnih krikov, usmiljen nad vse človeško usmiljenje, vse odpuščajoč, vzvišen nad človeško zlobo, tih, krotak, a žalosten, dà, neizmerno žalosten.

„Ti si resnica“! je zašepetala s trepetajočimi ustnicami Anteja.

Sprevod je se pomikal v tem hipu prav mimo nosilnic. Potem se je za nekaj časa ustavil, dokler

niso spredaj stopajoči vojaki naredili prostora. Anteja je sedaj videla Nazarenca nekoliko korakov pred seboj. Videla je, kakó se je veter igral ž njegovimi lasmi, videla rudečkast odsev plašča, padajoč na njegovo blede lice. Tolpa je drla k njemu v tesnem polukrogu ter obstopila vojake, ki so ga morali braniti pred besnostjo židovskih prostakov. Povsod si videl stisnene pesti, napete oči in brade, razmršene od urnega gibanja, usta, izbruhajoča zaporedoma grozne kletve, in škripajoče zobé. A on je, ozrši se okrog, kakor bi hotel uprašati: „Kaj sem vam storil“? dvignil oči kvišku, molil in odpuščal.

„Anteja! Anteja“! zakliče jo v tem trenutku Cinna.

Toda Anteja, zdelo se je, ni slišala njegovega klica. Iz njenih očíj so tekle bridke solzé. Pozabila je svoje bolezni, pozabila, da že toliko časa ni ustala iz svojih nosilnic, in sedaj, dvignivši se, trepetajoča, ne zavedajoča se vsled žalosti, sočutja in srda na slepo sovraštvo, je jela puliti iz nosilnice hijacinte in cvetje jablane ter metati jih Nazarencu pod nogé.

Za trenotek je vse utihnilo. Tolpa je kar ostrmela, ko je videla odlično Rimljanko, skazujoč čast obsojencu. A on se je ozrl na njeno blede, velo, bolno lice in njegove ustnice so se premikale, kakor bi jo blagoslavljale. Anteja, omahnivši nazaj na naslonjalo nosilnic, je čutila, kakor bi se bilo

razlilo na njo morje svitlobe, dobrote, usmiljenja, upanja, sreče — in znovič je zašepetala :

„Ti si resnica!“

In nov curek solz zalije njene oči.

Njega so porinili dalje naprej na mesto, kjer so že stali v skalnate razpokline zabiti križi. Tolpa ga je znova zakrila, pa ker je bil prostor, na katerem so stali križi, nekoliko vzvišen, je Antėja zopet zagledala njegovo blede lice s trnjevim vencom. Legijonci na konjih so se še enkrat spustili med tolpo ter odgnali jo takó daleč, da bi ne ovirala križanja. Sedaj so začeli privezovati razbojnika h križema, stoječima ob straneh. Tretji križ je stal v sredi z belo tablico, pribito zgoraj z žebljem, katero je trgal in vrtel vedno bolj in bolj naraščajoč veter.

Ko so naposled vojaki stopili k Nazarencu in začeli ga slačiti, so se med tolpo zaslišali kriki : „Kralj, kralj! Ne pusti se, o kralj! Kje je tvoja telesna straža?? Brani se!“ Na to je nastalo táko grohotanje med národom, da se ti je zdelo, da kar vsa kamnata okolica trepeče od tega smeha. Med tem pa so ga položili na tla, da mu pribijejo roké k povprečnici križa, potem pa ga ž njo vred dvignejo na glavni steber.

Nakrat pa je neki človek, stoječ ne daleč od Antejinih nosilnic, oblečen v belo platno, padel na tla, pokril si glavo s prahom in drobnimi kamenčki ter začel kričati z groznim obupnim glasom :

„Bil sem gobov in on me je ozdravil... Zakaj ga križate?....“

Antejino lice je obledelo, kakor platno.

„On ga je ozdravil... li čuješ, Kaj?“ reče.

„Mari hočeš iti odtod?“ upraša Cinna.

„Ne! jaz ostanem tukaj.“

In Cinno je prevladal divji neizmerni obup, češ, čemu ni pozval k sebi v hišo Nazarenca, da bi mu ozdravil Antejo?

V tem trenutku so vojaki nastavili žeblje k njegovim rokam ter jih začeli zabijati. Slišal se je topi odmev udarcev železa ob železo, ki pa se je takoj spremenil v bolj rezek glas, ko so žebљи prodrli mesó ter začeli uglobljati se v les. Tolpa je umolknila, hoteča očividno veseliti se krika, kakoršnega bi morale te muke vzbuditi v prsih Nazarenca. Toda on je molčal in samó strašni udarci kladiv so se odmevaje izgubljali v ozračju. Ko je bilo to končano, je pri križanju prisotni stotnik z zamolklim glasom izrekel povelje, naj začno pribijati h križu njegove nogé.

Oblaki, navalivši se v jutro na obnebje, so zakrili solnce. Rudečkasti mrak pokrije krajino in kolikor bolj se je solnce zakrivalo z oblaki, toliko večji je nastajal mrak; zdelo se ti je, da nekdo od zgoraj pokriva rudečkasto temo. Goreč veter je zapihal enkrat, dvakrat, potem pa je utihnil. Ozračje je postalo soparno.

Nakrat pa so izginili še oni ostanki sivkaste svitlobe in vse se je pokrilo s temo. Oblaki, temni kakor noč so se jeli kupičiti kot nekaki velikanski valovi ter valiti se proti mestu. Nastala je vihra. Vsi navzoči začeli so trepetati od strahu.

„Vrnimo se!“ reče Cinna.

„Kaj še! Hočem ga še videti! odvrne Anteja.

Ker pa v mraku ni bilo mogoče videti visečih teles, ukaže Cinna, prenesti nosilnice bliže h križem. Približali so se jim toliko, da so imeli le nekoliko korakov še do njih. Na temnem drevesu je bilo videti telo Križanega, ki se je kazalo v mraku, kakor bi bilo stkano iz srebrnih luninih žarkov. Njegove prsi so se dvigale v urnem dihanju. Glava in oči pa so bile obrnjene kvišku.

Nakrat se začuje v oblakih gluh ropot, ki je naraščal, ter se razširjal s strašnim treskom od vzhoda na zahod in potem kakor padajoč v brezkončno brezno, slišal se vedno niže in niže, sedaj zvenel močnejše, sedaj slabeje, naposled pa se spremenil v grozen udar, takó, da se je zemlja stresla.

Ob enem pa je močan blisk pretrgal oblake, razsvetlil nebó, osvetil zemljo, križe, orožje vojakov in vznemirjeno tolpo, stiskajočo se kakor preplašene ovce.

Takoj za bliskom nastane še večja tema. Blizo nosilnic se je slišal jok nekih žensk, ki so se približale križu. Bilo je nekaj pretresujočega v tem

joku sredi globoke tišine. Tu pa tam so se med tolpo začuli prestrašeni glasovi:

„O, gorjé! gorjé! Po nedolžnem je bil kaznovan!“

„On je spričeval resnico! O, gorjé!“

„On je oživljal mrličé! O, gorjé!“

Nekdo je zakričal:

„Gorjé tebi, Jeruzalem!“

Drugi:

„Zemlja se je stresla!“

Nov blisk je razkril oblake in v njih nekaka ogromna, ognjena bitja. Glasovi so vtihnili, ali pa se zgubili v pišu viharja, trgajočega ženskam pokrivala z glav in raznašajočega jih po skalovju.

Znova se začuje krik:

„Zemlja se je stresla!“

Nekateri so hoteli bežati, druge je strah prikoval k zemlji in stali so žalostni, kakor stebri, brez mislij, znajoč samo to, da se je zgodilo nekaj strašnega.

Toda glej, tema se začne urno izgublјati. Vihar je odgnal oblake in postalo je svitljeje. Naposled se je pretrgala črna zavesa in skozi oblake zasije svetel solnčen žarek, razsvitljujoč Golgato, prestrašena lica ljudij in križe.

Glava Nazarejca, blede kakor vosek, se je nizko pobesila na prsi. Oči njegove so bile zaprte, ustnice so mu zamodrele.

„On je umrl,“ zašepeta Anteja.

„On je umrl,* ponovi Cinna.

Centurij prebode s sulico stran mrliča. Čudna stvar: vrnitev svetlobe in pogled na smrt je znova pomiril tolpo. Približala se je zopet križu, toliko bolj, ker ji vojaki niso več branili. Začujejo se glasovi:

„Stopi doli s križa! Stopi doli s križa!“

Anteja še enkrat pogleda blede, pobešeno glavo ter zašepeta tiho, kakor bi govorila sama sebi:

„Ali vstane od mrtvih?“

Pri pogledu smrti, pri pogledu na te čez mero razpete roké, na to nepremično teló, katero je teža vlekla k tlom, je njen glas trepetal v žalostnem dvomu.

Tak dvom je mučil tudi Cinnijevo dušo. Tudi on ni verjel, da bi Nazarenjec vstal od mrtvih, pač pa je verjel, da on jedini bi mogel ozdraviti Antejo, ko bi še živel.

A med tem je tolpa kričala:

„Stopi doli s križa! Stopi doii s križa!“

„Stopi!* je z žalostjo v duši zašepetal Cinna, „ozdravi mi njo ter vzemi mojo dušo.“

Vreme je postajalo vedno lepše. Dalnji griči so se že zakrivali z meglo, toda nad Golgato in mestom se je nebó popolnoma zjasnilo. Stolp Antonija se je bliščal v solncu, lesketajoč se kot drugo solnce. V svežem ozračju so se podili roji lastavic. Cinna je dal z roko znamenje k vrnitvi v mesto.

Bil je poldan. Blizu stanovanja reče Anteja:
„Hekata*) danes ni prišla“.

Cinna je tudi sam mislil na to.

VIII.

Prikazen se tudi družega dne ni prikazala. Bolnica je bila nenavadno oživljena, kajti dospel je iz Cezareje Timon, ki je, boječ se za hčerino življenje in preplašen s pismi, koje mu je Cinna pošiljal, zapustil Aleksandrijo, ter prišel, da bi še enkrat videl svoje drago dete, predno odide v večnost. V Cinnovem srcu se je jelo vnovič vznemljati upanje, kakor tirjajoč, naj mu tam naredi prostor. Toda bal se je odpreti vrata takemu gostu, ni smel upati! Prikazni, jemajoče Anteji življenje, so tudi poprej večkrat prenehavale, res sicer, da ne nad dva dni zaporedoma, toda enodnevnih prenehljaji so se primerili še v Aleksandriji in v puščavi. Sedanjo olajšavo je Cinna pripisoval prihodu Timona in utisom z Golgate, kateri so toliko prevzeli dušo bolnice, da z očetom ni mogla o čem drugem govoriti. Timon jo je pazljivo poslušal; ni ji oporekal, marveč jo le izpraševal o nauku Nazarejca, o katerem pa je znala samó to, kar ji je povedal Pilat.

Splošno se je čutila zdravo in nekoliko krepkejšo, a ko je nastal in minol poldan, se ji je v

*) Hekata bila je Grkom boginja čarodejstva.

očéh zablíščalo neizrekljivo veselje. Večkrat je omenila, kakó je ta dan za njo srečen ter prosila možá, naj ga zapiše.

Sicer pa je bil ta dan oblačen in mračen. Že od ranega jutra je deževalo, spočetka močno, potem nekoliko manj, kakor iz sita. Le proti večeru se je nebó nekoliko zjasnilo in velik ognjeni solnčni žarek, prodrši oblake, ju je obličil z rudečilom in zlatom, pozlatil beli marmor, hodnik letovišča ter se izgubil sredi blišča proti Sredozemskemu morju.

Zató pa je bilo nastopnega dné čarobno vreme. Dan je sicer kazal biti vroč, toda jutro je bilo sveže, nebó brez vsakega oblačka in to nebó se je tako zrkalilo na zemlji, da so se ti zdeli plavkasti vsi njeni predmeti. Anteja je zaukazala, naj jo odnesó pod priljubljeno ji smokvo, da bi z griča, na katerem je rastlo drevó, mogla ozirati se po dalnji okolici. Cinna in Timon nista ni za korak odstopila od nosilnic, marljivo motreč utise, pojavljajoče se na licu bolnice. Bil je zapaziti na njem nekak strah pričakovanja; prav nič pa ni bilo opaziti onega smrtnega strahú, ki jo je poprej vsikdar napadal pred poldnevom. Njene oči so se živeje lesketale in na licu sè je prikazala slaba rudečica. Cinni se je sedaj zares dozdevalo, da Anteja more še ozdraviti in v tej misli hotel je pasti na tla, jokati se od veselja ter blagrovati bogove. Toda nakrat ga znova prevzame strah in

zdelo se mu je, da je to le blesk ugašujoče svetilnice. Želeč, dobiti novo upanje, je pogledal večkrat na Timona, toda bržkone so tudi njemu rojile take misli po glavi, radi česar se je izogibal Cinno vemu pogledu. S trepetajočim srcem je Cinna zrl na senco, katera je postajala vedno krajša.

Vsi trije so sedeli, uglobljeni v premišljevanje. Bržkone najbolj mirna bila je Anteja. Ležeč na odkritih nosilnicah z glavo, oprto na rudečkasto blazinico, je radostno srkala čist zrak, ki ga je donasal lehak vetrič od dalnjega morja. Toda pred poldnevom je veter popolnoma utihnil. Vročina je postajala vedno večja. Od solca razgreto grmičje je širilo prijetno vonjavo. Nad cvetočim grmičjem so letali metulji. Iz skalnatih razpok prilezejo male gašćarice, ki so se že privadile tem ljudem in nosilnicam. Vsa okolica je tonila v svitlej tišini, v toploti in mirnem počitku.

Tudi Timona in Cinno je očividno prevzel ta splošni mir. Bolnica je zakrila oči, kakor bi sladko dremala; ničesar ni dramilo molčanja in slišal si samó lahko dihanje Antejinih prsij.

Cinna opazi, da mu senca leži že skoro popolnoma pri nogah.

Bil je poldan.

Nakrat pa Anteja odpre oči ter reče z nekakim tujim glasom:

„Cinna, podaj mi rokó“!

Cinna poskoči. Vsa kri mu šine k srcu; prišel je trenotek strašnih prikaznij.

A Antejine oči so se odpirale vedno širje in širje.

„Vidiš“, zašepeta, „kakó se tam zbira svitloba, kakó trepeče, miglja in se mi bliža?“

„Anteja, ne glej tjakaj!“ zakliče Cinna.

Toda, o čudo! na njenem licu ni bilo opaziti groze. Odpre usta, odpira oči vedno širje in nekako brezmejno veselje se jame razlivati po njenem licu.

„Svitli steber se mi bliža“, reče. „Glejte! To je on, to je Nazarejec!... On se mi nasmihava... O, Krotak!... O, Usmiljen!... Kakor mati steza k meni pribite roké! Cinna! Nese mi zdravje, rešitev; kliče me k sebi.“

Cinna močno obledí ter reče:

„Če nas on kliče, pa pojdimo za njim!...“

ANGELJ

V mestecu Lupiskorah bile so večernice po pogrebu Kalikstovke in po večernicah je ostalo še nekaj žensk v cerkvi, da odpojó poslednje pesmi. Bila je četrta ura popoldne, ali ker se po zimi jame že ob štirih mračiti, bilo je v cerkvi že temno. Posebno veliki oltar se je že pogrezal v temo. Še dve sveči sta goreli ob tabernaklju, ali migljajoča njiju plamena sta le nekoliko razsvetljevala pozlačena vratica in z velikim žebljem prebiti nogi više na križu visečega Kristusa. Glavica žeblja je bila videti velika bliščeča pika v oltarju. Od drugih ravnokar pogašenih sveč dvigal se je dim, ki je napolnjeval božji hram s popolnoma cerkvenim, voščenim duhom.

Starec in majhen deček sta se sukala pred stopnicami oltarja. Jeden je pometal, drugi skladal preprogo s stopnic. Kedar so ženske prenehale peti, slišalo se je jezno šepetanje starca, ki je karal dečka, ali pa na prostem stradajočih in prezebajočih vrabcev pikanje na zasnežena okna.

Ženske so sedele po klopeh ob vhodu. Še temneje bi bilo ondu, ako ne bi gorelo nekoliko lojevih sveč, s katerimi so si nekoje ženske svetile

pri čitanju iz molitvenih bukvic. Jedna teh sveč je dosti razločno osvetljevala ob sosednji klopi pritrjeno bandero, predstavljajočo grešnike sredi plamenov in satanov. Na drugih banderih se slike niso mogle spoznati.

Ženske niso pele, temveč mrmrale s sanjavimi in utrujenimi glasovi pesem, v kateri so se vedno ponavljale besede:

„A kiedy przyjdzie skonania godzina,

„Uproś nam, uproś u Twojego Syna. . .“*).

V temo pogreznjena cerkev, bandere stoječe ob klopeh, stare žene z zarjavelimi obrazi, — migljajoče, kakor v temo zamaknjene lučice — vse to je bilo nenavadno osupljivo, dâ, strašno. Zamolke besede o smrti zvene le so tu notri nenavadno.

Včasih se je nehalo peti; jedna ženska je vstala v klopi in z drhtečim glasom jela govoriti. „Češčena si Marija, milosti polna“ — in ostale so pomagale: „Gospod je s Teboj“ itd.; ker je pa bilo danes po pogrebu Kalikstovke, končevala se je vsaka „Češčena si Marija“ z besedami: „Večni mir ji daj, Gospod, in večna luč naj ji sveti“!

Hčerka rajнке Kalikstovke, Marisija, sedela je v klopi poleg stare žene. Na sveži grob njene matere padal je v tem času mehak in tih sneg, ali deklica ni štela več nego deset let, in videti je

*) In kedar pride smrtna ura, izprosi nam pri Tvojem Sinu. . .

bilo, da še ne umeje svoje izgube in da ne žaluje. Njen obrazek nosil je v nebeških očescih deviški mir, dà celó nekako malomarno ravnodušje. Odsevalo je ž njega nekoliko radovednosti, in nič drugega. Otvorivši usta, gledala je z veliko zvedavostjo na bandero, na katerem je bil naslikañ pekel z grešniki, potem je zrla v kot cerkve in konečno na okno, na katero so pikali vrabci.

Oči so ji ostale brezmiselne. V tem so ženske deseti krat jele sanjavo mrmrati:

„A kedar pride smrtna ura“.....

Deklica je vihala končeka svojih svetlih las, spletenih v tilniku v dve kiti, ne večji od mišjih repkov; vidno se je dolgočasila. Zdaj jo je jel zanimati starec.

Starec je prišel na sredo cerkve in jel vleči za vozlató, od stropa visečo vrv. Zvonil je za dušo Kalikstovke, a delal je to s cela mehanično. Videlo se mu je, da misli o čem drugem.

Zvonenje je tudi naznanjalo, dà so večernice končane. Ko so ženske poslednjikrat ponovile prošnjo za srečno smrt, odšle so iz cerkve na prosto. Jedna iz njih vodila je Marisijo za roko. — Kulikovka, kaj storite z dekletom? uprašala je ženo neka soseda.

Kaj naj storim? V Leščince pojde; odpelje jo Vojteh Menzula, katerega so poslali na pošto.

Kaj pa bo delala v Leščincih?

Moj Bog! kar dela tukaj. Odkjer je, tija naj gre. Morebiti pa jo prežive v gradu in ji dovolijo v jedilnici spati.

Takó pogovarjaje se šli ste čez cesto. Mračilo se je jako naglo. Bil je tih, zimski čas, nebó prevlečeno z oblaki in zrak napolnjen z vlažnostjo in mokrim snegom. S streh je kapljala voda, na cesti je ležalo blato, namešano s snegom in slamo. Kraj ob ubožnih kočah je bil istotakó žalosten, kakor cerkev. V nekojih oknih je migljala luč, šum je ponehaval, le v krčmi je igrala lajna na ples.

Svirala je zastonj, kajti plesal ni nihče. Ženski sta vstopili, pili žganje, pri čemer je Kulikovka dala tudi Marisiji pol čašice, rekoč:

— Pij, ker si sirota. Dobrote ne boš poznala.

Beseda sirota spomnila je ženi na smrt Kalikstovke. Kapuščinska je dejala.

Na zdravje, Kulikovka, pijte! O dragi moji! kako jo je kap udarila, niti ganila se ni. Predno je duhovnik prišel, bila je že mrzla.

Kulikovka na to:

— Že davno sem pravila, da ji tenko prede. Minolo nedeljo je prišla in jaz sem ji dejala: — Ej Kalikstovka, Kalikstovka! oddajte raje Mariško na dvor. Ona pa pravi: — Jedino hčerko imam in ne dam je. — In neprijetno ji je bilo, začela se je ihteti, potem pa je šla v pisarno k vaškemu sodniku, češ. da uredi papirje. Plačala je štiri goldinarje in šest grošev. In rekla je: radi otroka ne

tožim. — Moj Bog! In oči je imela izbuljene, po smrti pa jih je še bolj izbulila. Hoteli so ji jih zatisniti, a niso mogli. Govorili so, da je še po smrti za otrokom gledala.

— Pijve na to žalost pol četrтинke!

Lajna je še vedno igrala na ples. Ženi sta jeli postajati dobre volje; Kulikovka je ponavljala z žalostnim glasom: „revica! revica!“ Kapuščinski pa je prišla na misel smrt rajnega moža.

— Ko je umiral — govorila je — je tako vzdihal, tako vzdihal! — in vedno bolj zateguje glas, prešla je nehoté v petje, iz petja v takt lajne in naposled uprla se je v bok ter začela popolnoma v taktu lajne peti:

„Wzdychol, wzdychol, wzdychol
Oj ta dana — wzdychol*!“

Najedenkrat je začela jokati, dala je lajnarju šest grošev in še pila žganja. Kulikovka je bila ginjena in obrnila se je k Mariški: — Spominjaj se, sirota — rekla je — kaj ti je govoril duhovnik, ko so mamico zasipali s snegom, da je angelj nad taboj.

Hipoma je vzdrhtela, ozrla se, kakor divja na okrog, in potem pristavila z nenavadno odločnostjo:

— Ako pravijo, da je angelj, je angelj!

Nihče ni tajil. Mariška se je mežikajoč s svojimi belimi, glupimi očesci zagledala v resne oči ženine. Kulikovka je nadaljevala:

— Ti si sirota! Nad sirotami je angelj. Dober je. Tu imaš deset grošev. Ako bi šla tudi peš do Leščinjevca, videla boš, da te bo spremljal.

Kapuščinska je jela peti:

„W cieniu swych skrzydel zachowa cie wiecznie,
Pod Jego pióry — uleżysz bezpiecznie“: *)

Tiho! — zakričala je Kulikovka. Potem pa je znova začela govoriti deklici:

— Neumnica, ali veš kdo je nad taboj?

— Angelj — odgovorilo je s tankim glasom dekletce.

— Sirotica, jagodica, otroče božje! Angelj s krili — govorila je popolnoma ginjena Kulikovka in potegnivši deklico k sebi, jela jo je pritiskati na svoje poštene prsi.

Deklica se je razjokala. Morda se je v njeni temni glavici in v srcu, ki ni moglo še ničesar razbrati, vzbujalo v tem hipu spoznanje.

Krčmar je že sladko spal, na lojevih svečah so se delali utrinki, lajnar je nehal svirati, kajti zanimalo ga je, kar je videl in slišal.

Nastala je tihota, katero je najedenkrat pre-rušilo teptanje konjskih kopit po blatu pred durmi in neki glas, ki je zaklical konjem:

— Prrr!

V krčmo je vstopil Vojteh Margula z užgano svetilnico v roki, postavil svetilko na klop, jel plo-

*) V senci svojih kril te bo večno hranil, pod njegovimi perotmi ležala boš neskrbno.

skati z rokama, da bi ju razgrel in konečno zaklical krčmarju. . . .

— Daj pol četrтинke!

— Margula! — vskliknila je Kulikovka — vzemi dekle do Leščinec.

— Vzamem ga, ker me je strah — odvrnil je Margula.

Potem je pristavil, pogledavši obe ženski;

— Ali sta si privoščili.....

— Seveda! — odgovorila je Kulikovka. Vendar pravim ti, da bodi z otrokom previden. Sirota je. Saj pač veš, kdo je nad njo?

Vojtehu se ni zdelo potrebno odgovarjati na uprašanje in skušal je zasukniti govor na drug predmet. Pred vsem pa je dvignil pol četrтинke in začel:

— Učeraј vam.....

A ni končal, kajti vzpivši žganje skrivil se je, pljunil in. postavivši merico nezadovoljno na mizo, rekel:

— Saj je sama voda. Dajte drugačnega iz druge steklenice!

Krčmar mu je nalil iz druge. Vojteh se je še močneje skrivil.

— E! ali nimate araka?

Izpivši pet meric araka pozabil je svetilnice, v kateri je svečica ugasnila. Prijel je pol spečo deklico za roko in dejal:

— Idi, dekle!

Ženi sta baš zaspali, in nihče ni blagoslovil Marisije. Skratka: mati ji je ostala na pokopališču v Lupiskorah, ona pa se je odpravljala v Leščince.

Prišla sta iz hiše, sedla na voz, Margula je zakričal na konja „hi“ in odpeljala sta se. Sani so začetkoma precej težko drčale po mestnem blatu, a kmalu so dospele na belo in razsežno polje. Voziti se je bilo lahko, sneg ni šumel: samo včasih je zahrskal konj, včasih se je začulo iz daljne daljine pasje lajanje.

Vozila sta se in vozila. Vojteh je poganjal konja in z zamolklim glasom prepeval: „Pomni ti nezvestnik, kaj si mi obetal“. A kmalu je obmolknil in jel polagoma voziti. Zibal se je na desno in na levo. Sanjalo se mu je, da ga v Leščincih bijejo po hrbtu, ker je zgubil košek s pismi, le včasih se je zbudil na pol in mrmral: „učeraj“! Marisija ni spala, ker jo je zeblo. S široko odprtimi očmi je zrla po belem polju, katero sta ji včasih zakrivali temni pleči Margule. Mislila je pri tem tudi, da ji je „mamica umrla“ in tako misleč predstavljala si je popolnoma blede in upali obraz matere, njene izbuljene oči — in čutila, da je ta obraz vendar ljubila, da ga v Leščincih ni in nikedar ne bode. Saj je videla na svoje oči, kako so jo zagrebli v Lupiskorah. Spomnivši se tega, razjokala bi se bila od žalosti, ali ker jo je zeblo v noge, razjokala se je zbok mraza.

Mraza prav za prav ni bilo, ali vreme je postalo prodirno, kakor je za odjuge navadno. Vojteh pa je imel v želodcu precejšnjo zalogo toplote, katere si je oskrbel v lupiskorski krčmi. Bil je v tem hipu tako srečen, da ga ni moglo nič razdražiti.

Razjezilo ga ni na primer niti to, da sta jela konja, prišedša v gozd, počasneje stopati, dasi je bila pot v gozdu lepša. In vendar sta prevrnila sani v ob cestni jarek. Voznik se je sicer zbudil, a razložiti si ni mogel dobro, kaj se je zgodilo.

Marisija ga je jela tresti.

— Vojteh!

— Kaj kričiš?

— Prevrnila sva.

In Vojteh je uprašal: „ali kozarce“? in trdno zaspal.

Deklica se je sključila in sedla poleg sanij. Obraz pa ji je naglo popolnoma oledenel, in znova je začela tresti spečega voznika:

— Vojteh!

Ni ji odgovoril.

— Vojteh, do hiš pojdiva!

In za hip zopet:

— Vojteh, sicer grem peš.....

Konečno je šla. Zdelo se ji je, da je do Leščinec jako blizu, kajti bila ji je tudi pot znana; vsako nedeljo je hodila namreč z materjo po nji v cerkev. Ali zdaj je morala iti sama. Dasi je bila

odjuga, bil je sneg v gozdu jako visok, noč pa je bila jasna. Blesk snega in bleda svitloba lune je razvitljevala pot, da jo je bilo videti kakor po dnevi. Marisija je že od daleč lahko razločevala čarobno in mirno na beli odeji počivajoče sence dreves. Istotako je razločno videla snežne nasipe, prostirajoče se med drevesi. V gozdu je bil nekak slovesen pokoj, kateri je deklico osrčeval. Po vejah se je nabral led, in kaplje so padale od njega razbijajoč se ob vejah in vejicah. To pa je bil jedini nemir. Sicer je bilo vse na okrog tiho, belo, molčeče in pusto!

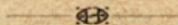
Veter ni pihljaj. Vse je spalo zimsko spanje. Zdelo se je, da je snežna odeja na zemlji in ves molčeči gozd in raztreseni in blede oblaki na nebu, da je vse — belo mrtvo bitje. Tako je za odjuge. Jediná živa stvar, premikajoča se kakor črna točka sredi mrtve vesoljnosti, bila je Marisija. Dobri, veličastni gozd! Kaplje, katere spuščá taleči se led, so morda solze lijoče na siroto. Drevje je tako veliko in se tako smiluje malih stvaric! In taka slabotna, revna stvarica pričakuje rešitve sredi snega, sredi noči in gozda. V takem slučaju zavisi vse od volje božje. Deklica je šla precej dolgo in se je naposled utrudila. Ovirale sta jo težki, veliki škornji, iz katerih sta mali nožici vedno polzeli. Poleg tega si tudi z rokama ni mogla pomagati, kajti v jedni stiskala je krčevito z vso močjo oni novec, katerega je dobila od Kulikovke. Bala se je, da ga ne

spusti v sneg. Včasih je začela glasno plakati, a najedenkrat je prenehala, kakor bi se hotela prepričati, ali je kdo slišal njen jok. Seveda, gozd ga je slišal. Od topečega se ledu kapljala je voda jednomerno in žalostno. Deklica stopa vedno počasneje. Je-li zašla? Dekleta so začele mučiti nepokojne misli.

Utrujena je sedla pod drevo. Trepalnice so se ji sklepale. Za hip se ji je zdelo, da se ji po belem snegu bliža od pokopališča mamica. Nihče ni prihajal. Deklica pa je bila prepričana, da mora nekdo priti. Kdo? — Angelj! Saj je vendar govorila stara Kulikovka, da je angelj nad njo. — Marisija ga je poznala. V mamini kočici bil je naslikan z lilijo v roki in s kriloma. Gotovo pride. Jelo je močnejše pršeti. — Tiho! res prihaja nekdo. Sneg hrešči, dasi je mehak, koraki se približujejo. Deklica zaupno odpre zaspane oči. . . .

Kaj je to!!

Siva, trivoglata glava s štrčečimi ušesi pridno motri deklico.... strašno.... grozno.... bil je volk. Kaj se je godilo potem, ni mi treba praviti. Volk je bil torej njen „angelj“, ki jo je rešil bridkostij in težav, katere so ubogo siroto brez dvombe čakale na svetu. Grozno, vendar grozno!

Henrik Sienkiewicz.

Dolgo, dolgo je pustila božja previdnost, da smo Slavani národno dremali. Slovanski rodovi živeli ali životarili so sami za - se in ko so prihajali v dotiko drug z drugim, niso se zavedali ozkega sorodstva, niso umeli, da so vsi sinovi ene in iste staroslavne matere Slave. Na slovanskem obzorju se je popenjal še črn oblak nezavednosti, iz katerega so pogosto prihrule hude nevihte na slovanske rodove: v bratomornih bojih klali in pobijali so se med seboj v veliko veselje svojih skupnih sovragov. Zlasti med bojevitimi Poljaki in Kozaki so često divjali grozoviti boji, ki z žalostnimi zgodbami polnijo slovansko zgodovino. Te boje so opisovali mnogi poljski in ruski pisatelji, zlasti Gogolj, Čajkovskij, a najlepše, najdivnejše še živeči Poljak Henrik Sienkiewicz (Senkevič) v svojem slovečem romanu „Z ognjem in mečem“.

Toda — ako smemo nekoliko prekrojiti Prešernovo prerokovanje — „vremena bodo se zjasnila, Slovanom lepše zvezde kot do zdaj sijale!“

Dà! Na slovanskem obzorju so se začele prikazovati svitle zvezde druga za drugo, ki s svojo blagodejno in čarobno lučjo preganjajo poprejšnjo temo. Na slovanskem nebu vzšle so zvezde, ki so nam začele kazati edino pravo pot, po kateri nam je hoditi vsem Slovanom, pot — slovanske uza-jemnosti, ki se razodeva v vsestranskem spoznavanju drug drugega in v trdnem prepričanju, da vse slovanske rodove mora objeti trdna vez neomahljive bratske ljubezni. In taka vez nam spričuje, da smo vsi Slovani eno samo veliko drevo z mnogoterimi vejami in vejicami. Toda kar imá dobrega in lepega jedna slovanska veja, to smatra lahko tudi druga za svoje, česar se veseli in s čemur se more ponašati pred svetom, češ: to je naše, to je slovansko!

In taka svitla zvezda, na katero more biti z vso pravico ponosno vesoljno Slovanstvo — je poljski pisatelj *Henrik Sienkiewicz*.

O tem slovečem pisatelju priobčimo pri kaki drugi priliki nekoliko životopisnih črtic; na tem mestu pa naj izpregovorimo prav ob kratkem o njegovem pisateljskem delovanju.

Kakor je pač navadno in naravno, poskušal je tudi *Sienkiewicz* svojo pisateljsko žilo najpoprej v drobnejših črticah in manjših povestih. Prva nekoliko daljša povest bila je „Na marne“ („Zaman“) in ta je vzbudila med poljskim čitajočim občinstvom splošno pozornost. Potem so sle-

dile povesti: „Stari sluga“, „Hania“, „Janko muzikant“, „Za kruhom“, „Prižigalec“, „Sužnost tatarska“, „Angelj“, „Čez stepe“, i. dr. Večino teh in drugih povestij ter slik iz življenja priobčil je v varšavskem časopisu „Slovo“, kateremu je postal glavni sotrudnik. — Vse njegove povesti se odlikujejo z nenavadno svežostjo in z nekim posebnim tonom, ki sega do srcá. Knjigarna Gebethner in Wolf v Varšavi izdaja njegove povesti v knjigah po 1 gld. 20 kr. V knjigi I. in IV. so zbrane vse zgore omenjene povestice.

Neminljivo slavo si je stekel pa s svojo slovečo trilogijo, t. j. zbirko treh jako obširnih romanov: „Ogniem i mieczem“, „Potop“ in „Pan Wolodyjowski“. Zlasti prvi jako obsežni roman začeli so prevajati tudi drugi narodi; Rusi imajo celó dva prevoda; pa kaj, tudi mi Slovenci imamo dva. „Matica Slovenska“ izdala je lani prvi del tega romana v veliki, krasni in bogato ilustrovani knjigi: novomeški knjigar Krajec je izdal pa drugi prevod našega sotrudnika v svoji „Narodni biblioteki“. Ta roman razkriva nam jedno najbolestnejših ran Slovanstva — grozen bratomorni boj, boj med Poljaki in Kozaki. To slavno delo pridno prebirajmo Slovani, da si ohranimo v spominu, kakó škodljiva je borba med brati. V njem pa naletimo tudi na prekrasne, uzvišene ljubezni do domovine.

Roman „Potop“ nam kaže drugo tužno sliko iz poljske zgodovine. Sovražnik Šved pridrl

je v deželo in preplaval jo do zadnjega kotička. Nekaj velikašev je izdalo domovino in odprlo sovražniku pot v deželo. Toda brezorožni minihi na čenstohovski Črni Gori so se postavili v bran proti sovražnemu tujcu in čudežno rešili ne le sebe marveč celo domovino. V tej povesti imel je pisatelj posebno hvaležno nalogo, kazati uzvišeno ljubezen do domovine in gnjus izdajalstva. Zlasti junakinja romana, Alenka, in njen zaročenec Kmetič kažeta takó čisto in uzvišeno ljubezen do domovine, da sta nam lahko vsem za uzor pravega domoljubja. — Poljska kritika daje temu romanu prednost pred prvim („Z ognjem in mečem“), toda med čitajočim občinstvom ga ni prekosil; zlasti pa je poljsko plemstvo vihalo nosove proti Sienkiewiczu zaradi tega romana, v katerem je krasno opisana ljubezen prostega naroda do domovine, dočim se nahaja plemstvo večinoma v vrstah izdajalcev. — Slovenski prevod tega romana imamo že v rokah, a ker je preobsiren, ne vemo, ali in kdaj bi ga začeli priobčevati v „Slovanski knjižnici“.

„P a n W o l o d y j o w s k i“ („Gospod Volodjovski“) imá v ruskem prevodu naslov „P o b ě d i t e l“ (zmagovalec). Roman je dobil imé po junaku povesti, katerega poznamo že iz prvega romana. Tudi v tej povesti kaže nam pisatelj najuzvišenejšo ljubezen do domovine. Turki so oblegali mesto Kamenca, katero so Poljaki raje sami pognali v zrak nego da bi padla v roke divjim so-

vražnikom; vse moštvo je poginilo in med temi tudi junak Volodijevski. Narod je žaloval ob njegovej krsti in ko je duhovnik v cerkvi, govoreč o padlem junaku, uprašal obupnim glasom, kdo bo odslej branil nesrečno Poljsko pred Turki, vstopil je v cerkev slavni poznejši zmagovalec — Jan Sobieski.

Sienkiewicz rad potuje. Toda tudi na svojih potovanjih prav pridno bogati poljsko književnost. Zadnji čas je zopet napisal več krajših povestij, med temi tudi našo današnjo „Pojdimo za njim“. Zvezek 19. njegovih zbranih spisov prinaša pet krajših, a krasnih povestij. Svoje potopise v Pariz, v Rim in v Ameriko je izdal v 2. in 3. zvezku. Najobširnejše novejšo delo je povest v treh delih „Bez dogmatu“, katere vsebinə nam pa še ni znana. V kratkem izdá tudi obširnejši roman o afrikanskih zamorcih.

Slovani imamo večinoma nesrečo, da nam naše veleume pobira smrt bodisi v mladosti ali pa v najlepši možki dobi. Kdo se ne spominja Puškina, Lermontova, Gribojedova, Jurčiča, Preširna, Jenka, Krilana itd.? Zató smo hvaležni previdnosti božji, da nam je pustila Sienkiewicza pri dobrem zdravju, ker takó lahko še veliko pričakujemo od njega. Njegova dela širijo mu slavo po vsem izobraženem svetu in s tem se širi tudi ugled in slava slovanskega imena.

Stanku Vrazu

na dan 8. rujna godine 1880.

Spjevao August Šenoa.

Je l' vaš, je l' naš, kom danas kries se pali,
Pjesništva plodnog divnomu junaku?
Slovinci, vi ste njemu zibku dali,
Hrvati daše Stanku slavnu raku;
Vi učiste ga ljute trpit muke,
Iz vaših gora donie sladki piev:
Mi javor-gusle tisli mu u ruke,
Kad janački je plano u njem gnjev.
Pogadjaj sada, brate, ako znaš,
Je l' Stanko vaš, je l' naš?

Medj vami sinu prvi ruj mu zore,
Medj nami sgleda slavskog slavlja podne;
Privinuo je k srcu vaše gore
I vaše gaje, duši njegovoj srodne,
Na vašoj zemlji liepi cviet mu cvao,
Medj vami pjevnu prvi njegov glas:

Na našu zemlju zlatni plod mu pao,
Davorijom je gromkom digo nas.
Pogadjaj sada, brate, ako znaš,
Je l' Stanko vaš, je l' naš?

Za oba nas je bilo srdce vruće,
Za oba jednak plantio mu plamen,
I ničja ruka nije znala ljuće
Medj nama kršit klete smutnije kamen.
Dà, on je znao, jedan drugog treba,
Dà, ćutio je, jedna da smo krv;
On vidje, jedna zvier na oba vreba,
I da nam srdce toči jedan crv.
Pogadjaj sada, brate, ako znaš,
Je l' Stanko vaš, je l' naš?

Slobode viestnik širio je krila
Nad naše glave mukotrpne, nujne;
Do ljubavi nas vodi njegov vila
Uz romon pjesme nježne, miloćujne;
Jer čovjek vam je bio bolji, jači
I življi bio njegov pjesme klik,
Neg mrtve slovke mićeni kovači
I ćjepidlakà vragomili krik.
De pitaj, brate, samog Stanka baš,
Je l' pjesnik vaš, je l' naš?

I va š i na š! Čuj jeknu jeka groba.
Oh podajmo si k ljubavi sad ruke,

I prokleta medj nami svaka zloba,
Ta jedna nam je krv i jedne muke!
Dá, Stanko nami spisa evangjelje,
Na ljubav búdi njegov pjesme glas,
Ko naše vode nek se splinu želje,
K slobodi, k sreći vodi pjesnik nas!
Ma škrimo vrag od ljuta jeda baš,
Slovenac, Hrvat klikée: On je naš!

